

taga, 1975, s. 149) Pre názornosť uvádza nasledujúce príklady. „Ich verurteile diesen Menschen wegen seiner Durchtriebenheit und Kriecherei“, kde nevidí prípad expresívnosti, ale kde ide o explicitný výraz emocionálnosti, teda o emocionálnosť v širšom slova zmysle, vo vyjadrení ktorej sú city denotátom. Vo vyjadrení typu „Er ist ein Schleicher und Lohndudler“ je výraz osobného hodnotenia vyslovene expresívny, podmienený expresívnou lexikou, ide o implicitný výraz emocionálnosti. Z toho vyplýva, že pod emocionálnosťou sa rozumie kvalitatívne niečo celkom iné ako u citovaných slovenských lingvistov. Čo je však veľmi zaujímavé, takmer všetky tieto explikácie hovoria o expresívnej zložke slovného významu, keď chcú charakterizovať lexikálne jednotky s citovým zafarbením, a na druhej strane používajú termín citové zafarbenie, príp. citovo-hodnotiaci prvok slovného významu, keď vysvetľujú expresívnu zložku významu slova. Zjednodušene povedané, jeden pojem sa vysvetľuje druhým a naopak, pričom vzájomná diferenciacia sa javí čiastočne zahmlená, prípadne dosť diskutabilná (u nás napr. Encyklopédia jazykovedy, 1993, s. 127, 128 a s. 134, 135). Na s. 127 spomenutej encyklopédie sa píše: „Emocionálnosť — výraz prejavu citov, subjektívneho postoja podávateľa ku skutočnosti. Úzko súvisí s expresívnosťou, je jej jadrom. Všetky emocionálne prostriedky (lexikálne jednotky, vetná modalita, expresívne syntaktické konštrukcie založené na citovom podklade, niektoré kompozičné prostriedky, napr. príznakové členenie textu) sú základom, jadrom expresivity. Iba málo expresívnych prvkov je neemocionálnych (explikatívna parentéza, onomatopoeje ap.) Pomocou emocionálnych prostriedkov podávateľ nielen pomenúva javy, osoby alebo veci, ale vyjadruje aj svoj citový vzťah k nim.“ Ďalej na s. 134 sa dozvedáme, že „expresívne vyjadrovanie predpokladá taký výber a usporiadanie výrazových prostriedkov z jednotlivých rovín jazykového systému, aby podávateľ mohol v reči aktuálne vyjadriť svoju vôľu alebo city (emocionálnosť)“. Podľa toho by potom jediný rozdiel medzi expresívnosťou a emocionálnosťou bol v rozsahu (všetko, čo je expresívne, by bolo aj emocionálne [okrem explikatívnej parentézy a onomatopojí], čo je podľa nás otázne. Na fakt, že emocionálnosť nemožno chápať len ako sumu formálnych prostriedkov na vyjadrenie citov k pomenúvaným javom, veciam poukazujú vyjadrenia typu „*Tak páni, tu sú tie štyri pivečky!*“ — „*Jedno bravčové masko, prosím!*“, ktoré pochádzajú z oblasti slovnej zásoby čašníkov a tzv. detského jazyka ap., v ktorých deminutíva ako jedny zo základných prostriedkov emocionálnosti (podľa Encyklopédie jazykovedy aj expresívnosti) vôbec nemusí vyjadrovať kladný citový postoj k pomenúvaným veciam, ale môžu fungovať len ako indikátor momentálneho citového rozpoloženia hovoriaceho, podmieneného hlavne mimojazykovými faktormi.

Pre G. Michela (1974, s. 137) podstata expresívnosti tiež nespočíva v emocionálnosti. Ako dôkaz svojho tvrdenia uvádza príklad vyčlenenia

vetných členov z verbálneho rámca, podobne ako W. Schmidt (1965, s. 264), ktoré je pre neho zdôraznením, svojou podstatou odchýlkou od normy (u neho chápanej zjavne gramaticky). Toto zdôraznenie môže mať podľa neho len čisto vecné, ale aj emocionálne dôvody. Oba prípady považuje rovnako za expresívne.

1) „*Mein eigener, einziger Sohn ist draufgegangen in diesem verfluchten Krieg.*“ (A. Seghers), 2) „*Die Restauration der aggressiven Kräfte des Imperialismus und Militarismus war verbunden mit der schrittweisen Spaltung Deutschlands.*“

V prvom prípade je podľa neho vyčlenenie z verbálneho rámca spojené s emocionálnym „nábojom“ príslušnej lexiky. V druhom prípade žiadny príznak emocionálnosti nevidí. Na rozdiel od neho sa domnievame, že spomínaný príklad nie je expresívny, pretože uvedené vyčlenenie z vetného rámca má vecné dôvody a neporušuje princíp gramatickosti, keďže je aj nemeckou gramatikou uznávané ako legálna možnosť porušenia vetného rámca. Podobne ako v sovietskej a slovenskej jazykovede je pre G. Michela expresívnosť nadradená emocionálnosti, ktorá je v jeho ponímaní výrazovou kvalitou najmä z oblasti slovnej zásoby, a to prítomnosťou citového komponentu vo význame slova (pozri výklad synonymického radu *sterben, ableben, verrecken, verscheiden, entschlummern*, s. 137, 140), čiže má podľa neho hlavne systémový charakter (systembedingte Expressivität).

Podľa nás emocionálnosť skutočne nemožno stotožňovať s expresívnosťou ani ju priamo podriaďovať expresívnosti. V našej koncepcii operujú oba pojmy na rozličných úrovniach opisu jazyka. Emocionálnosť, ako sme to už naznačili, je fenoménom obsahovej roviny, zatiaľ čo expresívnosť sa viaže na výrazovú rovinu jazyka. Expresívne jazykové jednotky (slová, slovné spojenia, syntaktické konštrukcie, textové jednotky) vyjadrujú vždy isté typy emocionálneho hodnotenia, trvalo zviazané s ich kognitívnou zložkou. Z tohto pohľadu predstavujú oba pojmy kvalitatívne odlišné javy (Pallay, 1993, s. 168).

Celkovú nedocenenosť emocionálnosti v jazykovej, verbálnej komunikácii a jej hlavné príčiny možno charakterizovať z viacerých hľadísk. Asi najzávažnejšou sa javí skutočnosť, že spracovanie tejto témy predstavuje vždy vlastné sústredenie pozornosti na „všedný deň“, na osobné skúsenosti z jeho prežívania, má komunikatívno-pragmatický základ. V našom chápaní je primárne záležitosťou konkrétnej rečovej činnosti, jazykovej komunikácie, teda má parolový charakter, aj keď využíva konvenčné prostriedky primárne fixované v systéme jazyka. A vari aj to prispieva k tomu, že sa táto téma dodnes hodnotí ako nie príliš vedecká, vzhľadom na neexistenciu exaktných lingvistických metód, ktoré by hodnoverne preukázali existenciu citovo-hodnotiaceho prvku na úrovni slova, vety, textu. Zaoberať sa citmi a ich výrazom v jazy-